

Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry:n lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle hallituksen esityksestä laiksi positiivisesta luottotietorekisteristä ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 22/2022 vp).

Ylivelkaantuminen ja sen torjuminen

SPL kannattaa positiivista luottotietorekisteriä. Rekisterin myötä luotonantajalla on enemmän tietoa luotonhakijan muista luotoista ja myös tuloista saadaan luotettavaa tietoa. Tämä tieto voi estää luotonannon luotonhakijalle, joka ei enää pysty selviytymään aikaisemmista velvoitteistaan.

SPL katsoo, että rekisterin tarkoituksen pitäisi olla alkuperäinen eli kuluttajan ylivelkaantumisen estäminen. Rekisteriä ei tulisi laajentaa yksityishenkilön elinkeinotoimintaa varten myöntämiin luottoihin vaan yritystoimintaan liittyvät luotot tulisi rajata rekisterin ulkopuolelle. Kyse ei ole luotoista, joihin sovelletaan kuluttajansuojalain 7 ja 7 a §:ää luottokelpoisuuden arvioinnista.

Suhde luottotietolainsäädäntöön ja -toimintaan

Positiivisen luottotietorekisterin käyttötarkoitus

Positiivisen luottotietorekisterin perustamisessa ja sinne kirjattavien tietojen määrittämisessä on korostettu, että velan koko elinkaari on tarpeen huomioida. Rekisterin käyttötarkoitusta määrittäessä koko velan elinkaarta ei kuitenkaan ole huomioitu.

Perinnän kannalta olisi tärkeää, että positiivisen luottotietorekisterin tiedot olisivat ammattimaisesti perintää suorittavien perintätoimistojen käytettävissä perinnän suunnitteluun, samaan tapaan kuin maksuhäiriömerkinnät ja muut luottotiedot ovat käytettävissä luottotietolain 4 luvun 19 §:n perusteella.

Hallituksen esityksessä on todettu, että positiivisen luottotietorekisterin tietojen sallittuja käyttötarkoituksia ei ehdoteta yhtä laajaksi kuin negatiivisen luottotietorekisterin käyttötarkoituksia, koska positiivisen luottotietorekisterin raportin sisältämä tieto poikkeaa niin luonteeltaan kuin sisällöltään nykyisistä negatiivisen luottotietorekisterin raporteista (HE s. 27). Esityksessä ei perustella, millä perusteella positiivisen luottotietorekisterin tiedot poikkeaisivat siten negatiivisen luottotietorekisterin tiedoista, etteivät ne olisi kuluttajan maksukyvyyn arvioimisessa hyödyksi - on sitten kyse luotonannosta, luoton valvonnasta tai perinnän suunnittelusta.

Kattavat ja ajantasaiset luottotiedot ovat kokonaisarvioinnissa tarpeen asianmukaisen ja vastuullisen perinnän suunnittelussa. Luotonvalvonnalla luotonantajat voivat seurata luotonsaajan maksukäyttäytymistä ja kohdentaa saatavan perinnän oikeaan velalliseen. Perintää taas suunnitellaan, jotta velkoja tai perintätoimisto voi valita tarkoitukseen parhaiten soveltuvat perintäkeinot.

On kaikkien osapuolien etu, että perintää kohdennetaan erityisesti sellaisiin henkilöihin, joiden maksukyky mahdollistaa perinnässä olevan velan maksamisen. Toisaalta perintätoimistot pyrkivät estämään perintätoimenpiteiden kohdistamisen kuluttajiin, joiden maksukyky toimenpiteiden valintahetkellä ei puolla kulullisten toimenpiteiden suorittamista velan maksun aikaansaamiseksi. Positiivinen luottotietorekisterin hyödyntäminen mahdollistaisi perintätoimenpiteiden välttämisen kuluttajille, joiden maksukyky ei mahdollista velan suorittamista kyseisellä hetkellä. Näin estetään tarpeettomat oikeudelliset perinnät ja ulosottomenettelyt.

Rekisterin toteutuksen kannalta olisi järkevää huomioida eri käyttötarkoitukset samanaikaisesti rekisteriä perustettaessa. SPL:n käsityksen mukaan laajempi käyttötarkoitus ei erityisemmin lisäisi hankkeesta aiheutuvaa työtä. Perintätoimistot ovat joka tapauksessa pitkälti siirronsaajina rekisterin ilmoitusvelvollisia.

Maksuviivetiedot

Maksuviivetietoja ei tulisi ilmoittaa positiiviseen luottotietorekisteriin vaan luottotietolain mukaiseen negatiiviseen luottotietorekisteriin. Luottotietolain 4 luvun 14 §:n mukaisesta ilmoituksesta voisi siis tehdä pakollisen, jolloin eroavaisuus ehdotukseen poistuisi (ks. HE s. 22). Luottotietolain 4 luvun 14 §:ssä on juurikin kyse 60 päivää viivästyneestä maksuviivetiedosta ja velkojan on ilmoitettava luottotietorekisterin pitäjälle sellaisen saatavan suorittamisesta, jonka laiminlyönnistä velkoja on tehnyt ilmoituksen luottotietorekisterin pitäjälle. Maksuhäiriömerkinnät tulevat myös poistumaan uuden lakiehdotuksen mukaan kuukauden kuluttua suorituksesta, joten tiedot tulevat tästäkin rekisteristä poistumaan riittävän ajantasaisesti.

Tällöin maksuviivetiedot olisivat loogisesti samassa rekisterissä muiden negatiivisten luottotietojen kanssa eikä rekistereissä olisi osittain samaa tietoa.

Luotonantajalla on joka tapauksessa velvollisuus tarkistaa edelleen myös negatiivisen luottotietorekisterin tiedot (HE s. 28 ja 87), joten luotonantajilta ei jäisi saamatta tietoa maksuviiveistä.

SPL näkisi maksuviiveiden osalta negatiivisen luottotietorekisterin tarkoituksenmukaiseksi rekisteristä myös sen vuoksi, että kyse on jo nykyisestä menettelytavasta ja se on toteutukseltaan selkeämpi.

Tietojen ilmoittamisen määräaika

Nopeimmillaan velallisen maksama suoritus voi olla toimeksiantajalla (ilmoitusvelvollisella) perintätoimiston järjestelmään kirjaamista seuraavana päivänä. Ehdotuksen mukaan ilmoitusvelvollisen tulisi ilmoittaa maksuviivetiето rekisteriin kahden arkipäivän kuluessa siitä, kun maksu on viivästynyt 60 päivää eräpäivästä. Tätä voidaan pitää huomattavan lyhyenä aikana ja sen noudattaminen tulee tuottamaan hankaluuksia.

Samoin perinnän aikaisten lyhennysten ja ulosotosta tulevien tilitysten kirjaamiseen ehdotettu aika on liian lyhyt. On myös otettava huomioon, etteivät nämä tiedot ole enää luoton eräännyttämisen jälkeen luotonantajille olennaisia tietoja, joten nopeaan kirjaamiseen ei ole tarkoituksenmukaista syytä. Hallituksen esityksen 24 §:n mukaiset viranomaiset eivät varmastikaan tarvitse täysin reaaliaikaista tietoa.

Erääntyneen luoton käsittely

Hallituksen esitys ei ole tarpeeksi huomioitu erääntyneen saatavan käsittelyä ja siitä aiheutuvia vaikutuksia. Vaikka rekisterin teknillistä ja toiminnallista toteutusta vasta tehdään, tulisi hallituksen esityksestä jo ilmetä, miten eri tilanteissa voidaan toimia tai vaihtoehtoisesti jättää tietyt toiminnallisuudet riittävän avoimeksi tarkoituksenmukaisen toteutuksen mahdollistamiseksi.

SPL kiinnittää huomiota erityisesti seuraaviin hallituksen esityksen perusteluihin erääntyneen saatavan osalta:

- 1) Hallituksen esityksen mukaan raportilla näkyisi vain ajankohtaiset maksuviiveet. Velallisen maksaessa luoton ajan tasalle, päivittyisi tieto lyhyiden määräaikojen puitteissa myös positiiviseen luottotietorekisteriin (HE s. 36-37, 58).

SPL toteaa, että luotto liitännäiskustannuksineen tulee maksaa kokonaisuudessaan. Luotto katsotaan siis maksetuksi vasta kun myös mahdolliset viivästyskorot, perintäkulut ja oikeudenkäyntikulut on maksettu. Se, ettei positiivisessa

luottotietorekisterissä ole maksuviivetietoa, ei siis tarkoita, että luotto olisi ajan tasalla ottaen huomioon, ettei em. tietoja ilmoiteta positiiviseen luottotietorekisteriin (HE s. 52).

- 2) Hallituksen esityksessä on 7 §:n osalta ehdotettu, että rekisteriin talletettaisiin perustieto luottosopimuksen päättymisestä ja päättymispäivämäärä. Esityksestä ei käy ilmi, miten esimerkiksi lopulliset vanhentumisajat vaikuttavat asiaan eli miten tiedot tällöin poistuvat rekisteristä.
- 3) Jatkuvan luoton osalta hallituksen esityksessä on 7 §:n osalta ehdotettu, että luoton nostettua määrää koskeva tieto tulisi ilmoittaa rekisteriin kuukausittain, vaikka luottolimiittiä ei olisi käytetty lainkaan. SPL katsoo, että velvoite ei ole tarkoituksenmukainen erääntyneen saatavan osalta sen jälkeen kun nostoja ei enää voi tehdä. Tämä velvoite tarkoittaisi, että luotonantajan tai siirronsaaajan tulisi ilmoittaa eräännyttämisen jälkeen mahdollisesti 20 vuoden ajan (eräpäivästä laskettava lopullinen vanhentumisaika) kuukausittain, ettei luottoa ole nostettu. Lain perusteluissa pitäisi mainita, että tietoa ei tarvitse ilmoittaa luoton eräännyttämisen tai irtisanomisen jälkeen.
- 4) Hallituksen esityksen 12 §:n mukaan positiiviseen luottotietorekisteriin talletettaisiin tieto luoton eräännyttämisestä ja eräännyttämispäivästä, jos luotto maksuviiveen johdosta on erääntynyt kokonaan maksettavaksi. Myöhässä olevat maksuerät kirjattaisiin rekisteriin luottokohtaisesti ja jokaisen viivästyneen maksuerän osalta erikseen.

SPL katsoo aiemmin todetusti, ettei maksuviiveitä tulisi kirjata positiiviseen luottotietorekisteriin vaan negatiiviseen luottotietorekisteriin. Jos näin kuitenkin säädetään, tulisi lain perusteluista ilmetä, miten maksuviiveet poistuvat rekisteristä eräännyttämisen jälkeen. Yksinkertaisinta olisi, että maksuviiveet voitaisiin poistaa eräännyttämistiedon yhteydessä.

Maksuerien erillinen kirjaus maksuviiveiksi on sinänsä selkeää. Sitä vastoin maksuviiveiden käsittely eräännyttämisen jälkeen jää esityksessä epäselväksi. Luotonantajille eräännyttämistieto on maksuviiveitä seuraava, suurempi indisio maksuvaikeuksista. Tässä vaiheessa tieto aiemmin erääntyneiden erien maksuviiveistä ei enää ole olennainen tieto ja tarkoituksenmukaisinta olisi, että ilmoitusvelvollinen voisi poistaa maksuviiveet eräännyttämistiedon yhteydessä. Eräännyttämisen vuoksi koko luoton määrä muuttuu viivästyneeksi ja luotto myös siirtyy perintävaiheeseen yleensä koko erääntyneen saatavan osalta eikä yksittäisinä maksuerinä.

Perinnässä ja ulosottomenettelyssä suorituksia voi tulla hyvin pieninä määrinä pitkän ajan kuluessa. Luotonantajan tai siirronsaajan tulisi pystyä seuraamaan, milloin suorituksia on tullut niin paljon, että jokin rekisteriin ennen eräännyttämistä ilmoitettu maksuviivetieto voidaan ilmoittaa poistettavaksi. Tätä voidaan pitää tarpeettomana ja hankalana toimenpiteenä, koska erääntyneellä luotolla ei enää ole yhtymäkohtaa rekisteriin merkittyjen eräkohtaisten maksuviiveiden kanssa. Voi myös olla, että luotonantaja kohdistaa suorituksia muulla tavoin kuin juuri vanhemmille erille ja maksuviiveet voivat senkin vuoksi olla kauan auki, vaikka erääntyneelle koko saatavalle muutoin tulisi suorituksia.

- 5) Hallituksen esityksen 12 §:n mukaan jos velallinen ja velkoja ovat tehneet alkuperäisen eräpäivän jälkeen uuden maksusopimuksen tai maksusuunnitelman erääntyneestä summasta, ei viivettä ilmoitettaisi maksuviiveenä rekisteriin. Jos uuteen maksusopimukseen tai -suunnitelmaan kuuluva erä kuitenkin jätettäisiin maksamatta, tulisi myös tällaista maksuviivettä koskevat tiedot ilmoittaa rekisteriin. Ilmoitusvelvollisuus syntyisi, kun 60 päivää on kulunut uuden maksusopimuksen mukaisesta eräpäivästä.

SPL katsoo, että perustelua tulisi täsmentää siten, että siitä käy ilmi, että jos maksusuunnitelma tehdään vasta siinä vaiheessa, kun maksuviive on jo ilmoitettu rekisteriin, ei se poistu rekisteristä maksusuunnitelman tekemisellä. Hallituksen esityksestä ei ilmene, miten tällaisissa tilanteissa maksuviiveen poisto tulisi ilmoittaa.

Perintävaiheessa tehdään paljon maksusuunnitelmia ja myös jonkin verran akordisopimuksia. Luotonantajan tai siirronsaajan tulisi ilmeisesti seurata, milloin ennen eräännyttämistä ilmoitettu mikäkin maksuviive tulee velallisen suorituksilla määrällisesti täyteen uutta maksusuunnitelmaa noudatettaessa ja arvioitava, miten suorituksen kohdistukset (itse tehdyt tai ulosoton tekemät) vaikuttavat yksittäisen maksuviiveen poistoon. Tältäkin osin monimutkaisiin tulkintaongelmiin ei jouduttaisi, jos luoton eräännyttämisen yhteydessä maksuviiveet voitaisiin poistaa rekisteristä.

Todettakoon, että sen lisäksi, ettei luotonantaja tee maksuviivetiedoilla mitään eräännyttämisen jälkeen, niillä tuskin on myöskään mitään hyötyä viranomaisille ottaen huomioon luotonantajien erilaiset eräännyttämisehdot ja -menettelyt.

- 6) Hallituksen esityksen 32 §:n mukaan positiiviseen luottotietorekisteriin talletetut tiedot poistetaan rekisteristä 3) kohdan mukaan 10 §:n 2 ja 3 momentissa sekä 14 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tietojen osalta kahden vuoden kuluttua niiden tallettamisesta rekisteriin. Hallituksen esityksen perusteluissa puhutaan 10 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuista lyhennystiedoista. 10 §:n 2 ja 3 momentin tietoihin kuuluu kertaluoton saldo lyhennyksen jälkeen. Epäselväksi jää, onko todella tarkoitettu, että kertaluoton saldo poistuu rekisteristä, jos luottoon ei ole tullut suorituksia kahteen vuoteen.

Rekisteröidyn oikeudet

Ehdotuksen mukaan rekisteröidyllä on rekisterin sähköisen asiointipalvelun kautta oikeus katsella itseään koskevia positiiviseen luottotietorekisteriin talletettuja tietoja. Ehdotuksen mukaan rekisteröidyllä on siis oikeus käydä katsomassa omia tietojaan ja käyttää niitä taloustilanteensa hallintaan.

SPL:n käsityksen mukaan rekisteröidyn tulisi kuitenkin myös voida uudelleen käyttää häntä koskevia tietoja. Rekisteröidyllä pitäisi olla mahdollisuus saada tietojaan rekisteristä nykyaikaisin keinoin, teknisten ohjelmointirajapintojen kautta, ja halutessaan jakaa tietoa turvallisesti haluamilleen tietoluvan hankkineille tahoille.

Rekisterin tulisi siis myös mahdollistaa rekisteröidyn suostumuksella hänen tietojensa siirron rajapintoja pitkin tahoille, joille voidaan antaa tietolupa. Hallitusohjelman lähtökohtana on, että julkiset toimijat avaavat julkiset rajapinnat, jos ei ole erityistä syytä pitää niitä suljettuina. Julkisen tahon ylläpitämän positiivisen luottotietorekisterin katselunäkymä ei täytä tätä tavoitetta eikä ole esitetty syitä, minkä vuoksi tieto olisi lukittu. Rekisteröidylle tulevan hyödyn lisäksi saattaa olla muitakin paikkoja, joissa tiedon tietoturvalisistä liikkuvuudesta olisi hyötyä. Näin olisi esimerkiksi velkaneuvonnassa kuluttajan luottoja ja tuloja kartoitettaessa.

Helsingissä 18. päivänä maaliskuuta 2022

Suomen Perimistöimistojen Liitto ry